

Vergaderjaar 2023–2024

22 112

Nieuwe Commissievoorstellen en initiatieven van de lidstaten van de Europese Unie

Nr. 3800

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 5 oktober 2023

De Europese Commissie (hierna: Commissie) publiceerde op 27 september 2023 een mededeling over een weerbaarder, concurrerender en duurzamer Europa. Hierbij ontvangt u mede namens de Minister voor Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking en de Minister van Economische Zaken en Klimaat de kabinetsappreciatie van deze mededeling. Deze brief vervangt het reguliere BNC-fiche aangezien de mededeling mogelijk aan de orde komt tijdens de informele Europese Raad van 6 oktober a.s.

Versterken Europese defensiecapaciteiten en het bouwen aan duurzame vrede in Europa

In de mededeling zet de Commissie haar inzet sinds de oorlog in Oekraïne ten behoeve van de Europese defensiesamenwerking en veiligheid uiteen. In de afgelopen periode is geïnvesteerd in het verder versterken van de Europese defensiesamenwerking, op het gebied van zowel capaciteitsontwikkeling en aanschaf van defensiematerieel, als oefeningen en missies en operaties.

Daarnaast zijn er belangrijke stappen genomen om Oekraïne te ondersteunen, zoals de inzet van de Europese vredesfaciliteit voor de financiering van wapenleveranties en aan ASAP (*Act In Support of Ammunition Production*). De Commissie onderstreept aan de hand van deze mededeling het belang om te blijven investeren in nadere Europese defensiesamenwerking. Hierbij wordt bijvoorbeeld de inzet voor de aankomende MFK-herziening, namelijk EUR 1.5 miljard extra voor het Europese Defensiefonds, uitgelicht. Daarnaast zal de Commissie dit najaar, naast de *European Defence Investment Programme*, een strategie (*European Defence Industry Strategy*) presenteren dat haar visie uiteenzet hoe toekomstige Europese defensiesamenwerking eruit moet zien. Aandachtspunten van de Commissie in de komende periode zijn het

opschalen van de militaire mobiliteit in Europa en weerbaarheid in zowel defensie als ruimtedomein. De Commissie schrijft verder dat de oorlog in Oekraïne het belang van uitbreiding onderschrijft.

Verbetering van energiezekerheid in Europa en de klimaatcrisis aanpakken

De Commissie geeft in de mededeling een overzicht van Europese voorstellen en acties waarmee Europa erin is geslaagd energievoorzieningen te diversifiëren, onder andere door het aangaan van nieuwe partnerschappen. Verder wordt de ambitie om klimaatneutraal te zijn in 2050 onderstreept. De Commissie noemt het risico op hoge energieprijzen in de wintermaanden en dat lidstaten hier alert op moeten blijven. De mededeling bevat tevens de oproep om de hervorming van de energiemarkt door te zetten en interinstitutionele onderhandelingen hierover af te ronden.

Een robuustere en duurzamere economische basis opbouwen

De Commissie onderschrijft het belang van de interne markt met een gelijk speelveld als een essentieel onderdeel daarvan. In de mededeling wordt o.a. verwezen naar de high-level rapporten die volgend jaar worden verwacht over de toekomst van de interne markt en het Europese concurrentievermogen. Ook wordt verwezen naar het aankomende wetgevingsvoorstel om regeldruk voor bedrijven te verminderen. De Commissie onderstreept het belang van handelsbeleid en het behouden en bevorderen van het unieke sociale model van de EU. De mededeling gaat verder in op de Europese economische veiligheidsstrategie (EV) en het belang van het verstevigen van de Europese positie in strategische sectoren om daarmee direct of indirect strategische afhankelijkheden af te bouwen. Hierbij geeft de Commissie een opsomming aan initiatieven die reeds zijn genomen op het gebied van kritieke grondstoffen, halfgeleiders, schone technologieën, gezondheid en geneesmiddelenbeleid, de digitale transitie en kritieke technologieën.

Publieke en private investeringen stimuleren

De Commissie gaat in op een aantal bestaande initiatieven om private en publieke investeringen te mobiliseren, onder andere ter bevordering van de groene en digitale transitie. Als voorbeelden noemt de Commissie de hervormingen en investeringen door lidstaten in het kader van de faciliteit voor Herstel en Veerkracht, de inzet van EU-fondsen zoals de cohesie- en structuurfondsen, Horizon Europe, en InvestEU. Daarbij geeft de Commissie aan dat de resterende ruimte en flexibiliteit van het Meerjarig Financieel Kader 2021–2027 (MFK) zeer beperkt is en wijst zij op haar voorstellen voor een tussentijdse herziening van het MFK, waaronder het voorstel voor een platform voor strategische technologieën voor Europa (STEP). De Commissie roept de Raad en het Europees Parlement op tot spoedige besluitvorming. Daarnaast stelt de Commissie dat spoedige overeenstemming nodig is over de hervorming van het Europese begrotingsraamwerk met voldoende schuldafbouw en ruimte voor investeringen. Tot slot benoemt de Commissie het belang van spoedige overeenstemming over wetgevende voorstellen voortkomend uit het tweede actieplan kapitaalmarktunie en voltooiing van de bankenunie om het private investeringsklimaat te verbeteren.

Appreciatie kabinet

De mededeling zelf bevat geen nieuwe initiatieven. Het kabinet verwelkomt echter wel de uiteengezette maatregelen in de mededeling die bouwen aan een meer weerbaar, concurrerend en duurzaam Europa.

De inzet is in lijn met de kabinetsinzet t.a.v. open strategische autonomie, die zich richt op 1) het versterken van het politiek-economische fundament; 2) het mitigeren van risicovolle strategische afhankelijkheden; en 3) het vergroten van het geopolitieke handelingsvermogen van de EU. Het is positief dat de mededeling in gaat op al deze drie pijlers. Daarnaast is het positief dat het belang van openheid, een gelijk speelveld en internationale partnerschappen aandacht krijgt in de mededeling. Dit is tevens kern van de inzet van het kabinet zoals uiteengezet in de Kamerbrief over open strategische autonomie¹.

Versterken van defensie capaciteiten en bouwen aan duurzame vrede in Europa

Het kabinet is voorstander van versterking van de Europese defensiesamenwerking. Op deze manier wordt Europa beter in staat gesteld om meer verantwoordelijkheid te nemen voor de eigen veiligheid, die bovendien de slagvaardigheid van de NAVO als geheel ten goede komt. Het kabinet onderstreept dan ook het belang van de implementatie van het Strategisch Kompas. Dit is het beleidskader dat richting geeft aan de activiteiten onder het Gemeenschappelijk- Veiligheids- en Defensiebeleid van de EU. De Russische agressie tegen Oekraïne heeft een aantal Europese tekortkomingen ten aanzien van de militair-industriële capaciteit blootgelegd. Het kabinet onderschrijft de noodzaak op EU-niveau actie te ondernemen om de munitieproductiecapaciteit van de defensie-industrie in de EU op te schalen. Deze tijd vraagt om een robuuste Europese defensiesector, waarbij snel gehandeld kan worden. Daarbij geldt dat een sterke Nederlandse Defensie Technologische en Industriële Basis (NLDTIB) een waardevolle bijdrage kan leveren aan de Europese defensie-industrie. Het kabinet verwelkomt in dit kader de *Act in Support of Ammunition Production (ASAP)*², dat is bedoeld om de productiecapaciteit van de Europese defensie-industrie op te schroeven, alsook *European Defence Industry Reinforcement Through Common Procurement Act (EDIRPA)*³ dat gericht is op gezamenlijke aanbestedingen. Het kabinet kijkt uit naar de door de Commissie aangekondigde Europese defensie-industriestrategie.

Het kabinet verwelkomt de *EU Space Strategy for Security and Defence (EUSSSD)*, aangezien het ruimtedomein essentieel is voor de welvaart, veiligheid en open strategische autonomie van de Europese Unie. Wat het voorstel voor een EU-ruimtevaartwet betreft, geldt dat een dergelijk kader kan bijdragen aan een gelijk speelveld binnen de EU, de convergentie van regelgevende kaders van de lidstaten kan bevorderen en de onderhandelingspositie van de EU tegenover andere machtsblokken kan versterken. Conform de geldende informatieafspraken zal het kabinet de aangekondigde EU-ruimtevaartwet appreciëren na publicatie.

Het kabinet onderschrijft de geboekte voortgang om beter op te kunnen treden en de weerbaarheid te vergroten tegen hybride dreigingen, zoals *Foreign Information Manipulation & Interference (FIMI)* door het instellen van de Hybride en FIMI toolboxes.

Ten aanzien van de uitbreiding van de Europese Unie benadrukt het kabinet dat met het EU-toetredingsproces actief wordt bijgedragen aan vrede, veiligheid en stabiliteit in de buurlanden en in de relatie met de EU. Het kabinet onderschrijft de notie van de Commissie dat de EU de kandidaat-lidstaten zal blijven steunen. Nederland houdt daarbij vast aan een aan voorwaarden verbonden proces en blijft strikt, fair en betrokken

¹ Kamerstuk 35 982, nr. 9.

² Kamerstuk 22 112, nr. 3720.

³ [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI\(2023\)739294](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI(2023)739294).

ten aanzien van het doorvoeren van duurzame hervormingen. In relatie tot uitbreiding van de EU is het kabinet het met de Commissie eens dat het belangrijk is om te onderzoeken hoe de EU zich kan voorbereiden op uitbreiding. Daarvoor dient ten minste gekeken te worden naar de volgende zes pijlers: (1) institutionele architectuur, (2) rechtsstaat, (3) financiën, (4) interne markt, (5) migratie en vrij verkeer van personen, (6) geopolitiek en veiligheid.

Verbetering van energiezekerheid in Europa en de klimaatcrisis aanpakken

Het kabinet onderschrijft dat er veel voortgang is geboekt met het afbouwen van energie-afhankelijkheden, in het bijzonder van Rusland. Tegelijkertijd blijft het van groot belang om de energietransitie te versnellen, ook voor het behalen van de Europese klimaatdoelen. Het Fit-for-55-pakket, dat inmiddels bijna volledig is goedgekeurd, biedt hiervoor een goede basis. De lidstaten moeten nu aan de slag met de implementatie hiervan.

Ten aanzien van de inzet op diversificatie van energieleveranciers benadrukt het kabinet dat ook de levering van groene waterstof, als duurzame energiebron van de toekomst, zoveel mogelijk meegenomen zou moeten worden in gesprekken met deze landen. Het kabinet steunt het principe dat energiebesparing en energie-efficiëntie belangrijke doelstellingen zijn om leveringszekerheid te versterken.

Een robuustere en duurzamere economische basis opbouwen

Het kabinet verwelkomt de stappen die de Commissie en EU-lidstaten zetten om het Europese concurrentievermogen te versterken. Het bouwen van een robuuste en duurzame economische basis is een belangrijke pijler in de kabinetsinzet t.a.v. open strategische autonomie. Hierbij benadrukt het kabinet het belang van een open economie en gelijk speelveld voor het lange termijn concurrentievermogen van de EU. De Kamer is middels BNC fiches geïnformeerd over de verschillende Commissievoorstellen die hier aan bijdragen, zoals de *Critical Raw Materials Act* (CRMA)⁴, de AI verordening en de *Net-Zero Industry Act* (NZIA).⁵ Bij de onderhandelingen hierover neemt het kabinet een actieve rol in. Zo pleit het kabinet in de onderhandelingen over de CRMA voor de versnelling van vergunningverlening van strategische projecten, het afsluiten van strategische partnerschappen en het bevorderen van circulariteit. Ten aanzien van de NZIA is kabinet o.a. van mening dat er gekeken moet worden naar de gehele breedte van de verduurzaming van de industrie en een gebiedsgerichte aanpak voor versnelde vergunningverlening. Vanwege het belang van een gelijk speelveld is het kabinet waakzaam voor verlenging van het crisisdeel van het *Temporary Crisis and Transition Framework* (TCTF).⁶ Het crisisdeel van de TCTF geeft EU-Lidstaten staatssteunmogelijkheden vanwege de hoge energieprijzen naar aanleiding van de Russische invasie in Oekraïne. Nederland heeft aangegeven het met de Europese Commissie eens te zijn dat gezien de huidige economische vooruitzichten er geen noodzaak is voor verlenging van het crisisdeel van de TCTF. Bovendien kan dit schadelijk zijn voor het gelijk speelveld op de interne markt. De Europese Commissie heeft aangegeven in oktober een knoop door te hakken over het al dan niet verlengen van het crisisdeel van de TCTF. Het kabinet is van mening dat de focus voor het versterken van het Europese concurrentievermogen moet liggen op minder markt verstorende onderdelen. Gezien het EU krachtenveld is het overigens goed

⁴ Kamerstuk 22 112, nr. 3686.

⁵ Kamerstuk 22 112, nr. 3673.

⁶ Publications Office (europa.eu).

mogelijk dat het crisisdeel van de TCTF van toepassing blijft in de wintermaanden.

Het kabinet acht het positief dat de aanpak van de Europese Unie ten aanzien van economische veiligheid gefocust is op *de-risking* en dat daarbij het belang van economische openheid en internationale samenwerking benadrukt wordt. Het kabinet kijkt uit naar de technologielijst die de Commissie als onderdeel van de Europese EV-strategie opstelt en naar verwachting in oktober zal presenteren. Ook onderschrijft het kabinet het belang van de in de mededeling opgesomde Europese beleidsinitiatieven die de Europese positie in strategische sectoren versterkt en daarmee direct of indirect bijdragen aan het mitigeren van de risico's van strategische afhankelijkheden op het gebied van grondstoffen, halfgeleiders, schone technologieën, geneesmiddelen en voedselzekerheid. Het is positief dat de Commissie de urgentie tot *de-risking* deelt, en het komt overeen met de kabinetsvisie dat de EU het primaire handelingsniveau is om de risico's van strategische afhankelijkheden te mitigeren, zoals ook beschreven in de Kamerbrief Kabinetsaanpak Strategische Afhankelijkheden van 12 mei jl.⁷ Conform de geldende informatieafspraken zal het kabinet het aangekondigde voorstel op het gebied van geneesmiddelenbeschikbaarheid appreciëren na publicatie, gepland in oktober 2023.

Verder deelt het kabinet de boodschap dat de EU haar actieve handelsagenda moet voortzetten via inzet op WTO-modernisering, bilaterale akkoorden en andere vormen van samenwerking met partners zoals via de *Trade and Technology Councils* met India en met de VS. Ook is het positief dat aandacht uitgaat naar nieuwe autonome instrumenten van de EU, zoals het aanstaande anti-dwang instrument.⁸

Het kabinet onderschrijft de notie van de Commissie dat om de welvaart van de Europese burger duurzaam te kunnen blijven waarborgen het sociale marktmodel moet worden aangepast aan de uitdagingen van deze tijd. Het kabinet ziet daarom met interesse uit naar de reeds aangekondigde initiatieven van de Commissie binnen het sociale domein. Het kabinet ziet arbeidsmigratie van buiten de EU, met uitzondering van kennismigratie, als sluitstuk voor de aanpak van tekorten op de arbeidsmarkt.⁹

Publieke en private investeringen stimuleren

Op dit terrein verwijst de mededeling enkel naar bestaande voorstellen. Het kabinet stimuleert een betrokken private sector bij het weerbaarder, concurrerender en duurzamer maken van Europa. Daarbij is het mobiliseren van zowel publiek als privaat kapitaal om Europese bedrijven internationaal concurrerend en onderdeel van de transitie te maken van belang. De Europese Commissie heeft een voorstel gedaan voor de tussentijdse herziening van het EU Meerjarig Financieel Kader (MFK). Het is een pakket van voorstellen. Naast aanpassingen van het MFK, bestaat het ook uit twee nieuwe initiatieven, namelijk een Oekraïne-faciliteit en een platform ter bevordering van strategische technologieën. In de kabinetsinzet is er een onderscheid tussen enerzijds een positieve houding ten aanzien van de voorstellen voor EU-steun aan Oekraïne, in lijn met blijvende solidariteit met Oekraïne. Anderzijds is het kabinet kritisch over de andere Commissievoorstellen om het MFK aan te passen en op te hogen. Daar is de lijn van het kabinet dat extra kosten in principe gedekt moeten worden binnen het bestaande budget door herprioritering

⁷ Kamerstukken 30 821 en 21 501-02, nr. 181.

⁸ Kamerstuk 22 112, nr. 3300.

⁹ Kamerstuk 22 112, nr. 3442.

en flexibilisering. Daarnaast is een tussentijdse herziening geen moment om met nieuw beleid te komen dat niet onvoorzien is. Voor een specifieke appreciatie van deze voorstellen verwijst het kabinet naar de BNC-fiches over de tussentijdse herziening van het MFK¹⁰, de STEP-verordening¹¹, het tweede actieplan kapitaalmarktunie¹² en de daaropvolgende appreciaties van de individuele voorstellen, de herziening van het crisisraamwerk binnen de bankenunie¹³ en de herziening van het Europese begrotingsraamwerk.¹⁴ Ten aanzien van voortgang bij de versterking van de kapitaalmarktunie steunt het kabinet de oproep tot spoedige afronding van lopende onderhandelingen. Tegelijkertijd ziet het kabinet de noodzaak voor nadere stappen om Europese kapitaalmarkten verder te verdiepen en integreren, waarover momenteel onder meer in de Eurogroep wordt gesproken.

Bevoegdheid

De grondhouding van het kabinet ten aanzien van de bevoegdheid is positief. De mededeling is zo breed opgezet dat het niet aangewezen is om hier een opsomming te geven van alle relevante rechtsgrondslagen in de Verdragen. Er zijn geen onderdelen in de mededeling die in dit stadium twijfel doen rijzen over de bevoegdheid van de Unie.

Subsidiariteit

De grondhouding van het kabinet ten aanzien van de subsidiariteit is positief. De mededeling gaat over de weg naar een weerbaar, competitief en duurzaam Europa. Door enkel optreden van individuele lidstaten kan dit niet gerealiseerd worden.

Proportionaliteit

De grondhouding ten aanzien van de proportionaliteit is positief. De aangekondigde acties zijn gericht op het versterken van het concurrentievermogen en de veiligheid van de Unie, het waarborgen van toelevering van energie, het afbouwen van strategische afhankelijkheden en het bevorderen van publieke en private investeringen. De maatregelen zullen in principe leiden tot het versterken van de weerbaarheid, concurrentievermogen en duurzaamheid van Europa en zijn daarmee geschikt. De voorgestelde maatregelen zullen worden vormgegeven in samenwerking met de lidstaten. Ze vallen binnen bestaande beleidskaders en gaan op dit moment niet verder dan strikt noodzakelijk in relatie tot de bovenstaande doelen. Minder ingrijpend optreden zal naar verwachting niet in eenzelfde mate kunnen bijdragen aan het bewerkstelligen van de beoogde doelstellingen.

Financiële consequenties

De mededeling verwijst enkel naar bestaande financiële voorstellen en bevat ideeën voor toekomstige plannen. De mededeling bevat geen budgettaire paragraaf. In algemene zin is het kabinet van mening dat eventuele middelen gevonden dienen te worden binnen de in de Raad afgesproken financiële kaders van de EU-begroting 2021–2027 en dat deze moeten passen bij een prudente ontwikkeling van de jaarbegroting.

¹⁰ Kamerstuk 22 112, nr. 3757.

¹¹ Kamerstuk 22 112, nr. 3759.

¹² Kamerstuk 22 112, nr. 2953.

¹³ Kamerstuk 22 112, nr. 3691.

¹⁴ Kamerstuk 22 112, nr. 3699.

Eventuele budgettaire consequenties voor Nederland van overige bestaande en toekomstige voorstellen worden geduid in de BNC-fiches die ter zake zijn of nog worden opgesteld.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H.G.J. Bruins Slot